

North Ark As
Postboks 3

4291 KOPERVIK

Dato: 31.10.2023
Dokumentnummer: 22/9942-18
Deres referanse: Knut Nordstokke
Saksbehandler: Birthe Smistad

Vedtak om rammetillatelse - Sjøbod, utfylling i sjø, båtstø/opptrekk og betongbrygge - gnr. 98 bnr. 1 - Austevikvegen 63

Adresse Austevikvegen 63	Gårdsnr. 98	Bruksnr. 1	Festenr.	Seksjonsnr.
Ansvarlig søker North Ark As Postboks 3 4291 KOPERVIK	Tiltakshaver Erich Ingolf Sucher Austevikvegen 63 4265 HÅVIK			
Type tiltak/bygning				
Nybygg, anlegg / sjøbod,				

Vedtak

Søknaden er godkjent. Vedtaket er fattet med hjemmel i plan- og bygningsloven (pbl.) § 21-4. Dispensasjon fra samme lovs § 1-8 og 12-4, herunder formål landbruk, og § 11-6, herunder kommuneplan pkt. 1.5, er gitt med hjemmel i pbl. § 19-2.

Følgende tiltak er godkjent:

- Sjøbod
- Utfylling i sjø
- Båtstø/opptrekk
- Betongbrygge m/uttrigger

Vilkår

1. Det skal være åpent for allmennhetens adgang til området. Gjerder o.l. er ikke tillatt.
2. Det skal ikke skje inngrep i regulert parkbelte, eller andre privatiserende tiltak på eller utenfor tomten.
3. Ved plassering av uttrigger skal tiltak mot havnespy dokumenteres før plassering i vannet.

Tiltaket kan ikke settes i gang før ansvarlig søker har fått igangsettingstillatelse.

Igangsettingstillatelse kan ikke gis før følgende vilkår er oppfylt:

- Det skal foreligge tillatelse etter forurensningsloven fra Statsforvalteren i Rogaland.
- Det skal foreligge tillatelse etter havne- og farvannsloven fra Karmsund Havn.
- Det skal foreligge erklæring ansvarsrett PRO/UTF og oppdatert gjennomføringsplan.
- Det må rekvireres oppmåling for å klarlegge grensene mot nabo i øst og vest for retning utover i sjøen.

Vedtaket om midlertidig brukstillatelse/ferdigattest kan ikke fattes før følgende vilkår er oppfylt:

- Det utfylte arealet må innmåles i tomten.

Søknad og saksopplysninger

Søknad om rammetillatelse.

Adresse Austevikvegen 63	Gårdsnr. 98	Bruksnr. 1
Bebyggd areal (BYA) sjøbod	10,5 m ²	
Bruksareal (BRA) sjøbod	9,1 m ²	
Vann	Det skal ikke installeres vann	
Kloakk	Det skal ikke installeres vannklosett	
Atkomst	Ingen endring	
Kotehøyde topp gulv sjøbod	+ 1,00 moh	
Kotehøyde brygge	Topp brygge + 1,5 moh Forankring i land + 1,00 moh	

Tegningsdokumentasjon

Tillatelsen er basert på tegningsdokumentasjon mottatt 28. november 2022 og 31. oktober 2023.

Søknad om ansvarsrett

Foretak	Funksjon	Tiltaksklasse
North Ark As	SØK Hele tiltaket	1
North Ark As	PRO Ansvar jf. søknad	1

Plangrunnlag

- Plantype: reguleringsplan 426 – Vaare/Austevik
- Planformål: landbruksområder
- Kommuneplan: småbåthavn

Avstander

- Avstand til nabogrense: 0 m for fylling i sjø, 1,5 m for brygge m/uttrigger
- Avstand til nærmeste bygning: > 1 m for sjøbod

Lokalisering og høydeplassing

- Minste avstand til nabogrense skal være 0 meter.
- Det foreligger avstandserklæringer fra gbnr. 98/106 og 96/53. Avstandserklæringer bør tinglyses.
- Høyden på topp plate/grunnmur blir satt til kote + 1,0 moh. Konstruksjonen skal tåle sjøvann. Videre er tomten beskyttet av molo.
- Høyden kan justeres opp eller ned 30 cm av kommunens tilsyn på plassen.

Dette tiltaket krever utstikking av plassering i plan og høyde.

- Tiltaket skal plasseres i samsvar med godkjent situasjonskart og fastsatt høyde topp plate/ grunnmur.
- Utstikking av plassering skal utføres av foretak med ansvarsrett for dette.
- Dersom annet firma enn kommunen sin oppmålingsavdeling blir brukt, skal koordinatene for alle hjørnene sendes til kommunen for oppdatering av det digitale kartet.
- Ansvarlig foretak skal markere godkjent høydeplassing på tomte etter at tiltaket er stukket, og kontakte byggetilsynet for godkjenning av høyde og plassering.
- Arbeidet må ikke igangsettes før endelig høyde/plassing er kontrollert av kommunen.

Nabovarsling

Det er gjennomført nabovarsling i samsvar med reglene i pbl § 21-3. Det er ikke registrert merknader i saken.

Tillatelse etter annet lovverk

- Tillatelse etter forurensningsloven fra Statsforvalteren i Rogaland.
- Tillatelse etter havne- og farvannsloven fra Karmsund Havn.

Dispensasjon

- Tiltaket er i strid med pbl. § 1-8, regulert formål, og kommuneplan hva gjelder pkt. 1.5.
- Søkerens begrunnelse:

«Søknaden gjelder flere tiltak som ny sjøbod, brygge m/uttrigger, fylling i sjø og båtopptrekk.

Det er regulert til LNF og det er nødvendig med dispensasjon fra strandsonen og reguleringsformål for alle tiltakene.

Vi har følgende info om søknaden:

- Området har formål «småbåthavn» i kommuneplan både på land og i sjø.
- En reguleringsendring med omfattende arbeid og kostnad vil ikke være økonomisk forsvarlig for disse tiltak, dette også fordi området er stort sett ferdig utbygget uten å omregulere og en reguleringsendring vil derfor ikke gi noe samfunnsnyttig utbytte.
- Som kart viser så er eiendommer i området bygget med nauster og brygger, omsøkt tiltak ligger i en ende av eks. bebyggelse og vil være utfyllende i rekken.
- Eiendommen er i dag vanskelig å ta seg frem i både for tiltakshaver og allmennheten, tiltakene vil derfor bedre adkomst/bruk. Privatisering av strandsonen vil være mindre ved disse tiltak kontra en bolig/fritidsbolig, det nevnes at området ikke er egnet til fiske.
- Naboer er blitt varslet, det foreligger ingen merknad.
- Vi mener at formål bak bestemmelsen ikke blir vesentlig tilsidesatt og at fordelene her er større enn ulempene samt at det er gitt dispensasjon i området tidligere.»

- Uttale fra sektormyndigheter:

Kommunens landbruksavdeling har hatt saken til uttale:

«Eiendommen der omsøkte tiltak ligger er regulert til landbruk og ligger som småbåthavn i kommuneplanen. Det er ikke selvstendig aktiv landbruksdrift på eiendommen. Dette er ikke et tiltak som kommer inn under landbruksbegrepet eller er i tilknytning til stedbunden næring.

Etter landbruksavdelingens vurdering er det derfor nødvendig med dispensasjon fra reguleringsplan/landbruk. Jordbruksarealer berøres ikke av søknaden.»

Naturforvalter har hatt saken til uttale:

«Konklusjon: Det kan være forekomster av ålegraseng i området som tiltaket kan ha negative konsekvenser for. Tiltaket vurderes som lite nok og tett nok på eksisterende tiltak til at undersøkelser av ålegras ikke er strengt nødvendig. Likevel må man vurdere presedensvirkningen av en eventuell dispensasjon.

[...]

Eksisterende naust og brygger har vært der i minst 20 år, altså siden før vi fikk naturmangfoldloven i 2009. Sett fra et naturmangfoldsperspektiv, er det ikke ønskelig med nye inngrep langs de urørte delene av Austevikvågen, selv om deler allerede er utbygget før naturmangfoldlovens tid. Det må vurderes om en eventuell dispensasjon i denne saken kan ha uheldige presedensvirkninger på sikt.»

Naturforvalter har deretter vurdert tiltakshaver sin dokumentasjon på ålegras: «Da mener jeg at dette ser greit ut med tanke på ålegras. Bildene indikerer at det er lite sannsynlig at ålegras trives der. Jeg tror også det er for grunt.»

Kystverket har hatt saken til uttale:

«For tiltak i sjø må vurderes om det trengs også særskilt tillatelse etter havne- og farvannsloven § 14, hvor vel kommunen v/Karmsund havn er kompetent instans siden dette vel ligger i kommunens eget sjøområde.»

Statsforvalter i Rogaland har hatt saken til uttale:

«Av hensyn til de nasjonale ansvarsområdene som Statsforvalteren er satt til å ivareta gjennom plan- og bygningsloven, har vi følgende merknader:

Pbl. § 1-8

Tiltakene som omsøkes er begrenset i størrelse, og i tråd med kommunens langsiktige strategi i forhold til bruken av strandsonen i dette området. For å unngå en flekkvis nedbygging av strandsonen er det en fordel at tiltak samles, og at fellesløsninger etterstrebes. Plan- og bygningsloven § 1-8 skal hindre en privatisering av strandsonen, og sikre at bruk og ferdsel av områdene er tilgjengelig for allmennheten. For at tiltaket skal være i tråd med disse hensynene anbefaler vi at kommunen stiller vilkår som hindrer oppføringer av gjerder eller lignende.

Et av tiltakene som planlegges er en uttrigger. Av hensyn til aktsomhetsplikten i forskrift om fremmede organismer § 18 anbefaler vi også kommunen å stille vilkår som sikrer at denne uttriggeren ikke bidrar til å spre fremmedarten havnespy. Hensyn som må vektlegges er hvor uttriggeren har vært før, og tiltak som må iverksettes dersom den tidligere har vært i sjøområder i nærheten av kjente registreringer av havnespy.

Vurdering om dispensasjon fra kommuneplanens pkt. 1.5.

Det søkes om dispensasjon fra pkt 1.5 i gjeldene kommuneplanbestemmelser. Denne bestemmelsen sier følgende;

Alle reguleringsplaner, godkjent før den foreliggende kommuneplanens godkjenning, gjelder foran kommuneplanens arealdel der arealbruken i reguleringsplanen er i samsvar med arealbruken i kommuneplanen. Dette gjelder også tiltak i 100-metersbeltet til sjø, der tiltaket er i samsvar med godkjent reguleringsplan med tilhørende bestemmelser. I de tilfeller kommuneplanen viser annen arealbruk, kreves det endring av reguleringsplanen før tiltak som krever godkjenning i medhold av plan- og bygningslovens §§ 20-1 og 20-2, kan tillates.

I denne saken er det motstrid mellom områdets formål i kommuneplanen som gjenspeiler områdets faktiske bruk, og reguleringsformålet. En dispensasjon fra pkt. 1.5 vil svekke hensikten med bestemmelsen, og dermed kommuneplanen som styringsverktøy. Kommunen bør alltid ved behandling av kommuneplanens arealdel vurdere behovet for endring eller oppheving av eldre reguleringsplaner slik at motstrid av denne typen ikke forekommer. Ved å ikke aktivt endre eller oppheve eldre reguleringsplaner kan man havne i en rettsikkerhetsmessig uheldig situasjon, hvor det er vanskelig for både kommunen og andre å ta stilling til plansituasjonen til bestemte eiendommer.

Vi fraråder at kommunen gir dispensasjon fra kommuneplanbestemmelse pkt 1.5, og anbefaler kommunen å opprettholde kravet i kommuneplanen og kreve reguleringsendring.»

Rogaland fylkeskommune har hatt saken til uttale:

«Fylkesdirektøren har ingen merknader til søknaden når det gjeld forholdet til automatisk freda kulturminne, kulturminne som er freda i mh av Kulturminnelovens §4.

Fylkesdirektøren vil likevel understreke at sjølv om det pr. i dag ikkje er kjent automatisk freda kulturminne i planområdet, må eventuelle funn ved gjennomføringa av tiltaka straks bli melde til Rogaland fylkeskommune, og alt arbeid må stansast inntil vedkommande myndigheit har vurdert/nærare dokumentert funnet, jfr. Lov om kulturminner § 8, 2. ledd.»

Karmsund Havn har hatt saken til uttale:

«Karmsund Havn IKS har, utfra en havne- og farvannsmessig vurdering, ikke merknader til de arealdisponeringer som er tenkt gjort i sjø. De tiltak som planlegges etablert må prosjekteres og dimensjoneres slik at de tåler den belastningen de kan bli påført i farvannet.

Karmsund Havn IKS vil minne om at alle tiltak som kan påvirke sikkerheten eller framkommeligheten i farvannet også krever tillatelse etter lov om havner og farvann av 21.juni 2019, og ber om at saken oversendes for behandling dersom det gis dispensasjon i saken.»

Vurdering av dispensasjonssøknad

Etter pbl § 19-2 (2) skal ikke dispensasjon gis:

- Dersom hensynene bak bestemmelsen det dispenseres fra, hensynene i lovens formålsbestemmelse eller nasjonale og regionale interesser blir vesentlig tilsidesatt.
- Fordelene ved å gi dispensasjon må være klart større enn ulempene etter en samlet vurdering.

Begge disse vilkårene må være oppfylt for at kommunen kan gi dispensasjon.

Kommunens begrunnelse for å gi dispensasjon fra pbl. § 1-8

Hensynet bak bestemmelsen er ikke vesentlig tilsidesatt

I strandsonen skal det etter pbl. § 1-8 første ledd tas særlig hensyn til natur- og kulturmiljø, friluftsliv, landskap og andre allmenne interesser. Disse hensynene skal ikke bli skadelidende om dispensasjon gis. Strandsonen er definert som område av nasjonal verdi. Karmøy kommune er blant de kystkommuner i Rogaland med stort press på arealene.

Området er allerede godt utbygd med naust/sjøbod og brygger. Se vedlagte flyfoto. Området her er ikke lett tilgjengelig, det er ingen god atkomst. Bruk av området vil i så måte kunne bli større ved oppføring av omsøkte tiltak. Kommunen mener videre at privatiseringen ikke vil være merkbart høyere enn dagens situasjon så mye som her er utbygd. Særlig ikke når dette er tomten som ligger innerst av eiendomsrekken.

Kommunens begrunnelse for å gi dispensasjon fra formål landbruk

Hensynet bak bestemmelsen er ikke vesentlig tilsidesatt

De generelle hensyn bak at et område avsettes til LNF-formål er å ivareta landbruksproduksjon og /eller sikre naturområder med spesielle naturkvaliteter og/eller spesiell betydning for friluftslivet. (Dette er arealer som i det vesentlige skal være ubebygget, eller bare bebygget i tilknytning til landbruket og for bruk av området til friluftsliv.)

Jordbruksarealer blir ikke berørt og det er ingen aktiv landbruksdrift på eiendommen. Området er videre småbåthavn i kommuneplan. Området er allerede godt utbygd med brygger og naust/sjøbod, dette er siste eiendom i rekken, og den er fortsatt ubebygget. Utover at det er registrert sjøfugler i området er det heller ingen naturkvaliteter eller noe særlig påvirkning på friluftsliv om denne siste eiendommen i rekken blir bebygget med sjøbod og brygge. Kommunen mener at omsøkte tiltak ikke vil vesentlig tilsidesette formål landbruk.

Kommunens begrunnelse for å gi dispensasjon fra krav til reguleringsendring

Hensynet bak bestemmelsen er ikke vesentlig tilsidesatt

Krav til reguleringsendring er satt for å sikre at arealbruk blir gjennomført slik den er vedtatt etter overordnet plan.

Dette er et tiltak som i liten grad skiller seg ut fra dagens situasjon. Det er heller ikke et stort tiltak i størrelse. Det er likevel tiltak i sjø som krever noe mer dokumentasjon. Dette er gitt og naturvern hensyn er etter dette noe nedskalert. Å kreve reguleringsendring her, for den siste eiendommen i rekken som skal bebygges i samsvar med de øvrige, er vurdert uhensiktsmessig.

Kommunen anerkjenner Statsforvalteren sin uttale og krav om reguleringsendring, men mener at tiltaket ikke fordrer planendring. Dagens situasjon, den reelle bruken av området, er i strid med regulert formål, men i tråd med kommuneplan. Bruken er såpass akseptert og eneste aktuelle bruk av området, å kreve reguleringsendring vil være et for stort krav sett hen til omsøkte tiltak og tomt. For denne konkrete saken gis det derfor dispensasjon.

Fordelene ved å gi dispensasjon er klart større enn ulempene

Det er lite annet man kan bruke omsøkte eiendom til, annet enn naust m/brygge. Ved å gi dispensasjon vil man få benyttet eiendommen slik den er tenkt brukt, i tråd med kommuneplan. Det er aldri en enkel sak å skulle gi dispensasjon fra pbl. § 1-8, ei heller formål landbruk eller krav til reguleringsendring. Kommunen mener likevel at omsøkte tiltak vil være i samsvar med allerede utbygd område, og det vil ikke være noe særlig negativ ulempe utover det som allerede er der i dag.

Man kan si at det er ikke en god begrunnelse og byggetillatelse på ubebygd eiendom bare fordi naboeiendommer er bebygd, det er ønskelig å bevare de naturlige områdene også, særlig ut i fra landbruk og naturvern hensyn. Men her blir ikke landbruk eller naturvern hensyn i stor grad påvirket. Og kommunen mener derfor at fordelene er klart større enn ulempene.

Samlet vurdering

Med bakgrunn i utredningen over har Karmøy kommune kommet fram til at vilkårene for dispensasjonen er oppfylt, jf. pbl. § 19-2, og det gis dispensasjon.

Vurdering etter naturmangfoldloven

Området er sjekket i Temakart-Rogaland og Artskart. Av rødlista arter er det i nærheten registrert diverse sjøfugler som lomvi, tjeld og fiskemåke. I tillegg er det lagt inn modelleringer som viser at forholdene *kan ligge* til rette for ålegrasenger ved omsøkte tiltak.

Ålegras (*Zostera marina*) og ålegraseng er en viktig art og naturtype og er blant annet oppvekstområde for småfisk og kreps. Dette skaper også positive ringvirkninger for sjøfugler i form av tilgang på mat. Engene trenger lys for å drive fotosyntese. Alt som kan skape dårligere lysforhold er ødeleggende. Dette gjelder gjenstander som bygninger, båter, flytebrygger og utriggere som gir skygge på sjøbunnen. I tillegg vil også gjenstander på tauverk, som tare eller blåskjell, gi mindre sollys til sjøbunnen. Med andre ord vil fylling i sjø og en flytebrygge kunne ha direkte negativ effekt på potensielt ålegras som vokser der.

Ålegrasenger er også svært utsatt for bit-for-bit nedbygging som følge av stort utbyggingspress i strandsonen. Dermed er det viktig at den samlede belastningen på økosystemet jfr. nml § 10 vurderes. Selv om tiltaket fører til noe økt press på naturmangfoldet i området, vil trolig ikke den samlede belastningen bli vesentlig forverret. Likevel er alle slike tiltak i strandsonen uheldig for naturmangfoldet.

Ut fra naturmangfoldloven § 8 om kunnskapsgrunnlag er dette noe mangelfullt, men kan vurderes som tilstrekkelig utfra tiltakets størrelse og karakter. I mange tilfeller kommer føre-var-prinsippet i nml § 9 til anvendelse og man ville krevd at man undersøker sjøbunnen for ålegras. I dette tilfellet søkes det om fylling i sjø og flytebrygge i et område der det allerede finnes lignende tiltak på naboeiendommene tett på, og tiltaket er relativt lite.

Visuelle kvaliteter

Lovfestede krav er ivaretatt.

Gebyr

Saksbehandlingsgebyr er etter Karmøy kommunes gebyrregulativ:

3.10.7-2022 - Naust	5950	1	5950
3.10.8-2022 - Murer/levegger/brygger/basseng etc.	5200	1	5200
3.12.2-2022 - Dispensasjon fra: Plankrav, byggeforbud §1-8 eller kommuneplan. Gjelder i uregulert område eller områder med plankrav eller som krever uttalelse fra andre myndigheter	15000	2	30000
3.12.3-2022 - Dispensasjon fra andre forhold, lov, forskrift, avstandskrav, etc.	7500	1	7500
3.18.1-2022 - Alle andre søknadspliktige tiltak, og mangelbrev - Medgått tid - pr påbegynt time	1050	1	1050
3.10.15-2022 - %-tillegg for rammetillatelse (lovendring gir anledning til å velge ett-trinn. Flere trinn gir merarbeid for kommunen) 20%-tillegg	2230	1	2230

Totalt gebyr å betale	51930
------------------------------	--------------

Faktura blir ettersendt til tiltakshaver.

Merknader

- Det er lagt til grunn at alle relevante funksjoner og ansvarsområder i tiltaket er dekket med nødvendig ansvarsrett jf. pbl 23-3.
- Det må søkes om ferdigattest. Ingen bygning eller anlegg kan tas i bruk uten at det foreligger enten midlertidig brukstillatelse eller ferdigattest fra kommunen, jf. pbl § 21.
- Denne tillatelsen skal alltid være tilgjengelig på byggeplassen.
- Er tiltaket ikke igangsatt senest 3 år etter at tillatelsen er gitt faller tillatelsen bort. Det samme gjelder dersom tiltaket blir innstilt i lengre tid enn 2 år, jf. pbl § 21-9.
- Bygningen/tiltaket må ikke tas i bruk til annet formål enn det denne tillatelsen gjelder.
- Det må utføres intern kvalitetssikring slik at tiltaket ikke er i strid med pbl eller vedtak i medhold av loven.
- Skifte av tiltakshaver under gjennomføringen skal straks meldes til kommunen, både av den opphavlige og den nye tiltakshaveren.

Du kan klage på vedtaket

Som part i saken har du rett til å klage på vedtaket innen tre uker fra du fikk dette brevet. Du finner mer informasjon om klageretten på siste side.

Sektor areal- og byggesak har behandlet saken, jf. kommuneloven § 13-1, sjette ledd. Det er et administrativt vedtak, fattet etter gjeldende delegeringsreglement, vedtaksnr. 1577/23.

Med hilsen

Silvia May Stange
areal- og byggesakssjef

Birthe Smistad
saksbehandler

Dokumentet er godkjent elektronisk.

Kopi til:

Erich Ingolf Sucher, Fiskeridirektoratet, Karmsund Havn IKS, Kystverket, Norges Kystfiskarlag, Rogaland fylkeskommune, Statsforvaltaren i Rogaland	Austevikvegen 63	4265	HÅVIK
Fiskeridirektoratet Karmsund Havn IKS Kystverket Norges Kystfiskarlag Rogaland fylkeskommune Statsforvaltaren i Rogaland	Postboks 185 Sentrum Postboks 186 Postboks 1502 Postboks 97 Postboks 130 Sentrum Postboks 59 Sentrum	5804 5501 6025 8380 4001 4001	BERGEN HAUGESUND ÅLESUND RAMBERG STAVANGER STAVANGER

Vedlegg:

Mottatte mangler - Fasadetegning m/terreng
Situasjonsplan

Vedlegg:
Reguleringskart

Klagerett

Du har rett til å klage på dette vedtaket. Klageretten er omtalt i forvaltningsloven § 28.

Klagefrist	Klagefristen er tre uker fra den dagen du fikk dette brevet. Det er nok at klagen er sendt på e-post eller postlagt før fristen går ut. Dersom du klager så sent at det kan være uklart for oss om du har klaget i rett tid, bør du opplyse om datoen for når du mottok brevet. Dersom du klager for sent, kan vi se bort fra klagen. Du kan søke om å få lengre klagefrist. Dette må i så fall begrunnes.
Innhold i klagen	Du må opplyse om hvilket vedtak du klager på, grunnen til at du klager, hvilke endringer du ønsker, og eventuelt andre opplysninger som kan ha noe å si for vår vurdering av klagen. Klagen må være underskrevet.
Hvem sender du klagen til?	Klagen sender du på e-post til post@karmoy.kommune.no eller i brev til Karmøy kommune, sektor areal- og byggesak, Rådhuset, postboks 167, 4291 KOPERVIK. Dersom vedtaket vårt ikke endres som følge av klagen, sender vi klagen til klageinstansen for endelig vedtak.
Klageinstans	Statsforvalteren er klageinstans i noen saker, og kommunens formannskap eller klageutvalg, er klageinstans i andre saker. Dersom saken går til en klageinstans, vil du få konkret beskjed om hvilken instans det er.
Rett til å se dokumentene og til å kreve veiledning	Med noen unntak har du rett til å se dokumentene i saken. Reglene om dette finner du i §§ 18 og 19 i forvaltningsloven. Har du behov for veiledning, ta kontakt med oss, så vil vi gi nærmere veiledning om retten til å klage, om framgangsmåten og om saksgangen ellers.
Kostnadene med klagesaken	Hvis vedtaket blir endret til din fordel, kan du ha krav på å få dekket større kostnader som har vært nødvendige for å få endret vedtaket, f.eks. til advokathjelp. Hvis det trengs, vil klageinstansen orientere deg om retten til å kreve å få dekket saksomkostninger. Eventuelt krav om dekning av saksomkostninger må fremmes innen tre uker etter at det nye vedtaket ble gjort kjent for deg.
Klage til sivilombudsmannen	Hvis du mener at du er urettferdig behandlet av den offentlige forvaltningen, kan du sende inn en klage til Sivilombudsmannen. Sivilombudsmannen kan ikke endre vedtaket, men kan gi sin vurdering av hvordan den offentlige forvaltningen har behandlet saken, og om det er gjort feil eller noe er forsømt. Dette gjelder ikke i saker som er avgjort av Kongen i statsråd (regjeringen). Da kan du ikke senere få saken din inn for Sivilombudsmannen.